

5e JAARGANG

NUMMER 3

MAART 1969

DAAD EN GEDACHTE

DAAD EN GEDACHTE
NUMMER 3
MAART 1969

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

DE WERK
VAN
DE WERK

DAAD

EN

GEDACHTE

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

de werkdag van de werkdag
van de werkdag van de werkdag

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

O V E R D E S T R I J D B I J D E
L A N C I A - F A B R I E K E N
I N T U R I J N

GEDURENDE zekere tijd reeds kent Italië een reeks heftige uitbarstingen van klassenstrijd. De Italiaanse vakbeweging speelt daarin precies dezelfde rol als de vakbeweging in landen als Frankrijk, België, Engeland, de Verenigde Staten en ook Nederland speelt. Zij is er ook aan gene zijde van de Alpen op uit om de worstelingen der arbeiders zoveel mogelijk te kanaliseren. Tegelijkertijd - en mede als een gevolg daarvan natuurlijk - ontstaan ook daarginds, soms min of meer in embryonale vorm nog, de eigen strijdorganen der arbeiders, die onder andere gezien moeten worden als een poging om aan de voogdij van de bonden te ontsnappen en die, in de mate waarin dat gelukt, eigen taken ter hand nemen. Zo is het ook geweest toen er in oktober jongstleden een grote staking uitbrak in de automobielfabrieken van Lancia in Turijn, dezelfde grote industriestad in Noord-Italië waar ook de fabrieken van Fiat gevestigd zijn.

Wij zijn omtrent hetgeen er zich bij de Lancia-fabrieken heeft afgespeeld geïnformeerd door een stencil, dat op 5 november 1968 door het strijdcomité van de Lancia-arbeiders onder het personeel verbreid werd, nadat de actie, door de machinaties van de vakbeweging een verpletterende nederlaag geleden had. Wij vertalen het vrij omvangrijke document niet letterlijk, omdat daarmee in ons blad te veel plaatsruimte zou zijn gemoeid. Wij volgen de oorspronkelijke tekst niettemin zoveel mogelijk op de voet. En met die "oorspronkelijke tekst" bedoelen wij dan een Franse vertaling, die wél volledig en wél letterlijk geweest is en die verschenen is in het januari-nummer van "Lutte de classe" ("Klassenstrijd").

VERBITTERING.

De staking bij Lancia, die drie weken geduurd heeft, is geëindigd met een compromis, dat de arbeiders bijzonder heeft verbitterd. Anderhalf jaar zullen zij nodig hebben om het loonverlies in te halen, dat zij in oktober hebben geleden. Slechts 15 lire loonsverhoging 1) hebben zij gekregen inplaats van de 40 à 50 lire, die zij hadden gevraagd. Omtrent de loonklassen is niets bereikt. Van de andere eisen is niets ingewilligd en zelfs omtrent het weinige dat dan nog wel bereikt is bestaat er geen enkele zekerheid. Wij hebben daarvoor alleen maar het woord van de prefect.

1) Het bewuste stuk spreekt van een loonsverhoging zonder meer. Wij zijn er van overtuigd, dat het om een verhoging der uurlonen gaat.

Waarom is dit povere resultaat te wijten? In de allereerste plaats aan het optreden van de vakbeweging. De bonden hebben het uiterste gedaan om een einde aan het conflict te maken vóór het begin van de autosalon. Zij hebben hun doel bereikt met bureaucratische middelen en zij hebben het zorgvuldig vermeden om een stakersvergadering te beleggen, waarin 't door hen gesloten akkoord aan de goedkeuring der arbeiders zou kunnen worden onderworpen.

De staking bij Lancia stond niet op zichzelf. Zij vormde 'n onderdeel van een wijdverspreide actie der Italiaanse arbeidersklasse, die voortspoot uit verzet tegen allerlei reorganisatieplannen van het Italiaanse kapitalisme.

Er is in Italië sprake van een steeds verder om zich heen grijpende concentratie van bedrijven, van telkens nieuwe fusies tussen ondernemingen. Daarbij komt het telkens weer voor, dat als gevolg van zo'n fusie in bepaalde daarbij betrokken bedrijven de uurlonen worden herzien en zo'n herziening betekent dan meestentijds een verslechtering. Telkens en telkens weer blijkt de arbeidersklasse de tol te moeten betalen voor de kapitalistische reorganisatie.

Bij de vakbeweging stuit dat op geen enkel verzet. De centrales zijn met de regering en de werkgevers overeengekomen, dat er bij eventuele ontslagen tengevolge van de overname van bedrijven door andere ondernemingen een kleine extra-uitkering boven de normale werkloosheidsondersteuning zal worden verstrekt, maar omtrent de eventuele gevolgen binnen de bedrijven voor de arbeiders die niet ontslagen worden is ook niets overeengekomen. De ondernemers hebben daar volkomen de vrije hand.

HET SPEL VAN DE PATROONS EN VAN DE BONDEN.

Lancia zal in het kader der aan de gang zijnde reorganisaties worden overgenomen door Fiat. Natuurlijk zagen zowel de oude als de nieuwe directie de strijd van de Lancia-arbeiders met zeer gemengde gevoelens komen. Maar toen de staking er eenmaal was kwamen zij op het idee, dat het voor hen voordelig zou zijn ten opzichte van de eisen der arbeiders het been zo stijf mogelijk te houden. Want als de staking op een grote mislukking uit zou draaien dan zou het hen daarna des te gemakkelijker vallen de arbeiders hun wil op te leggen en allerlei onaangename reorganisatie-maatregelen door te voeren.

De vakbeweging heeft het spelletje van de ondernemers meegespeeld. Zij heeft er naar gestreefd de staking bij Lancia zoveel mogelijk te isoleren, haar te beperken tot het Lancia-bedrijf alleen en zij heeft net gedaan of de Fiat-bedrijven, waarmee Lancia op het punt stond gelieerd te worden, eenvoudig niet bestonden. Bovendien liet de vakbeweging de arbeiders van het begin af aan in hun hemd staan. Zij, de vakbeweging, wenste geen staking. De bonden hebben haar dan ook niet uitgeroepen. De arbeiders hebben hun strijd zélf moeten voeren, en dat was, doordat er bepaalde werktijdverkortingen waren ingevoerd, een moeilijke taak 2). Wat de centrales betreft: die gedroegen zich alsof er van een conflict helemaal geen sprake was. Zij gingen rustig voort met hun onderhandeling over de toepassing van een bepaalde bonus, waarover zij al gedurende vele maanden aan het onderhandelen waren.

HET STAKINGSCOMITÉ.

De arbeiders zelf hebben het initiatief genomen tot de staking. Afdeling na afdeling van het bedrijf werd stilgelegd. Er werd een stakingscomité gevormd, dat tot taak kreeg de actie te voeren in nauw overleg met het gezamenlijke personeel en dat ook, in overleg met alle stakers over het einde van de strijd beslissen

2) Het manifest zegt niet, waaróm de werktijdverkortingen de strijd zo moeilijk hebben gemaakt. Wij veronderstellen, dat die werktijdverkortingen samenhangen met produktiemoeilijkheden; dat er bij het personeel dientengevolge vrees voor ontslagen bestaan en dat die vrees de strijdwil heeft gedrukt.

zou. Velen hadden begrepen, dat het noodzakelijk was de activiteiten van het stakingscomité onder de directe controle van alle arbeiders te plaatsen.

Toen de staking wat langer duurde probeerde de vakbeweging met behulp van diverse initiatieven de leiding ervan in handen te krijgen. Zij richtte, op volkomen bureaucratische wijze, een "Comité van agitatie" op. De taak van dat comité beperkte zich tot het organiseren van financiële steun en tot het organiseren van wandelingen naar de préfectuur van politie. Niettemin lukte het om het door de arbeiders zelf gevormde stakingscomité op een gegeven moment tot een soort van afdeling van dat "Comité van agitatie" te bombarderen 3). Daarna slaagde de vakbeweging er in de meest strijdbare arbeiders van de rest van het personeel te isoleren, voornamelijk door dat personeel tegen hen op te zetten. Tegelijkertijd verzette de vakbeweging zich hardnekkig tegen iedere uitdreiding van het conflict. Voor zover er op dat moment bij andere bedrijven in Turijn ook werd gestaakt trachtte zij iedere verbinding tussen stakende Lancia-arbeiders en andere stakers te verdelen.

Zo slaagden de bonden er bijvoorbeeld in 'n ontmoeting te verhinderen tussen de Lancia-arbeiders en de arbeiders van de bandenfabriek van Pirelli, die in het stadje Settimo is gevestigd. Zij slaagden daarin, niettegenstaande het feit, dat de Pirelli-arbeiders in optocht van Settimo naar Turijn getrokken waren om hun kameraden van de Lancia-fabrieken te ontmoeten 4). Zij, de vakverenigingen, wisten ook te voorkomen, dat er onder het personeel van Fiat ook maar één enkel manifest verspreid werd. En toen er door de Lancia-arbeiders werd voorgesteld, dat men ter gelegenheid van de officiële opening van de autosalon een protestdemonstratie zou organiseren, toen hebben de bonden ook dat voorstel onder de tafel weten te werken.

ONDERHANDELINGEN.

Op een gegeven moment slaagde de vakbeweging er in, het was op zondag 27 oktober, in een aparte vergadering van een beperkt aantal arbeiders een mandaat te krijgen, dat haar machtigde met de directies te onderhandelen op de basis van een loonsverhoging van 15 lire. Toen had de vakbeweging haar handen vrij en kon zij regelrecht afstemmen op dat wat van meet af aan haar doel was geweest: de staking zo spoedig mogelijk te beëindigen.

Hoe heeft het zich allemaal zo kunnen toedragen? Alleen maar omdat de arbeiders met elkaar aan de machinaties der vakbeweging onvoldoende weerstand hebben kunnen bieden. Er was onder het Lancia-personeel een categorie, die meende, dat de vakbondsbestuurders beter het werk konden doen en daarvan meer kaas hadden gegeten dan de arbeiders zélf; dat zij, die vakbondsfunctionarissen beter in staat zouden zijn bij de patroons wat te bereiken. Hoe bedrogen zijn ze uitgekomen.

Wat het stakingsfront bovendien verzwakte was de omstandigheid, dat gedurende de staking heel wat Lancia-arbeiders ander werk zijn gaan zoeken en zich daar-

-
- 3) Het is bijzonder jammer, dat er niet wordt verteld hoe de vakbeweging er in geslaagd is, het stakingscomité tot een afdeling van dat bureaucratische en onder vakbondsinvloed staande "Comité van agitatie" te maken. Het zou ons niet verbazen - maar dat is maar een veronderstelling - indien het gelukt was door die manoeuvre als een soort van "erkenning" van het stakingscomité voor te stellen, er op speculerend, dat sommige arbeiders zich daardoor wel gevleid zouden voelen.
 - 4) Alweer: hoe kon de vakbeweging die ontmoeting verhinderen? Geen woord erover omdat degenen voor wie het manifest bestemd was het blijkbaar wel wisten. Wij moeten er opnieuw naar raden. Marcheerden er aan de kop van de stoet der Pirelli-arbeiders vertrouwenslieden van de vakbeweging, die de optocht van de Lancia-fabriek wég voerden? Of waarschuwde men de Lancia-arbeiders zich niet te laten provoceren?

voor ziek meldden en niet meer in de stakersvergaderingen kwamen.

WELKE LESSEN?

Welke lessen trekt het stakingscomité nu uit de gebeurtenissen van oktober? Deze, dat zo'n orgaan als het door de arbeiders gekozen stakingscomité eigenlijk permanent in het bedrijf diende te bestaan als organisatie, die in staat was de wil van de arbeiders tot uitdrukking te brengen. Het voornaamste argument, dat het stakingscomité hanteert voor het permanent maken van zo'n door de arbeiders gekozen comité is dit, dat na zo'n staking de strijd in een bedrijf allerminst ophoudt maar in allerlei vormen - kleine strubbelarijtjes over tarieven en maatregelen in verband met het werk - voortduurt. Strijd met de directie, zo zegt het stakingscomité, is er voortdurend. Ook die strijd moeten de arbeiders vereend voeren en zélf voeren. En als er een permanent comité is, dat zich bij de kleine dagelijkse conflicten het vertrouwen van de arbeiders heeft verworven en bekend is bij het personeel, dan kan zo'n comité ook bij een groter conflict door de vakbeweging niet meer zo gemakkelijk terzijde worden geschoven.

Het stakingscomité deelt aan het slot van zijn uitvoerig stencil dan mede, dat deze overwegingen er toe geleid hebben reeds zo'n permanent strijdcomité te vormen. Dat strijdcomité, zo blijkt uit de mededelingen, heeft dan een wat wijdere opzet. Omdat juist de ervaring van de oktober-staking bij Lancia geleerd heeft hoe noodzakelijk de verbinding met andere bedrijven is, heeft men verbindingen gelegd met groepen van arbeiders ook uit andere fabrieken. Voor het bedrijf zelf beveelt het stakingscomité nauwer overleg tussen de diverse afdelingen aan.

COMMENTAAR.

Tot zover onze weergave van het manifest van het Italiaanse stakingscomité. Het spreekt voor het allergrootste deel voor zichzelf. Alleen ten aanzien van het slot menen wij enkele opmerkingen te moeten maken. De vraag of spontaan gevormde stakingscomité's een permanent karakter kunnen of moeten krijgen, is een vraag, die door de praktijk nog in genedele is beantwoord. Het is naar onze mening een vraag, die door de praktijk beantwoord zal moeten worden, niet door speculaties. Tot dusver zijn alle ons bekende pogingen om strijdcomité's, die gedurende een staking tot stand kwamen ook na die staking in stand te houden, op een mislukking en een teleurstelling uitgelopen. Welke kansen het in Turijn in oktober gevormde comité heeft waarvan aan het slot sprake is, vermogen wij niet te beoordelen. Hoe het er mee gegaan is weten we niet. We kunnen er weinig zinnigs over zeggen. Wel echter menen we een opmerking in het algemeen te kunnen maken. En dat is dan deze, dat het ons in het algemeen wil voorkomen, dat pogingen om zo'n eventueel permanent comité van meet af aan een bredere opzet te geven dan één enkel bedrijf, naar de schijn zo'n organisatie wel eens krachtiger kunnen doen lijken, doch juist door die bredere opzet de kans op mislukking alleen maar groter maken. Een permanent comité in één bedrijf - we zeggen nog altijd niet dat dit zal slagen - biedt in elk geval het voordeel, dat de comitéleden in nauw contact met hun mede-arbeiders staan en over concrete dingen kunnen praten. Een zogenaamd "breed" comité krijgt maar al te gauw, of loopt de kans om maar al te gauw te krijgen, de allure van een "voorhoede", een aan de arbeiders "vreemde" organisatie, die in het luchtledige praat en hun wantrouwen wekt.

Onze verwachting is - om allerlei redenen - dat wanneer er ooit permanente comité's van actie komen, dat bedrijfsgewijze zal geschieden en dat de nauwe band met andere bedrijven iets is, wat pas in de strijd tot stand komt. Wij hebben een beetje de indruk dat het stakingscomité van de Lancia-fabrieken een fase wil overslaan, die nu eenmaal niet overgeslagen kan worden en zijn aandacht richt op iets, dat pas als de kroon op het werk kan verrijzen.

=====
=====

S T R I J D T E G E N B I J G E L O O F

WIJ WETEN waarachtig niet hoe vaak wij al hebben horen beweren, dat het de arbeiders tegenwoordig veel te goed gaat. Er zou, werd er dan bijna altijd bij gezegd, maar weer eens een flinke crisis moeten komen. Dan zou het verzet wel weer aan alle kanten oplaaien en dan zou men een terugkeer beleven van de proletarische strijdgeest, die nu ver te zoeken zou wezen.

Een dergelijke kijk op de zaak is bepaald niet de onze. Wij hebben daar ook in dit blad meer dan eens van getuigd. In de eerste plaats plegen wij, bij het vernemen van een dergelijke ontboezeming altijd te vragen, wat of men toch eigenlijk wel precies bedoelt, als er van "een ontbreken van strijdgeest" wordt gesproken. Telkens en telkens weer wordt het kapitalisme geschokt door "wilde" stakingen. Hebben wij er onlangs op de pagina's van "Daad en Gedachte" niet op gewezen, dat de burgerlijke bladen in Engeland ach en wee klagen over de onofficiële acties van de arbeiders? Hebben de kranten in Groot-Brittannië niet becijferd, dat er in geen enkel jaar na de tweede wereldoorlog zoveel stakingen waren als in 1968? In Frankrijk en België weten de arbeiders óók van wanten en wat Nederland betreft: wij hebben gedurende een dertiental jaren (van 1945 tot en met 1957) de statistiek der "wilde" acties eens nauwkeurig bijgehouden. Wij kwamen toen op een aantal van 1472 stakingen, waarbij in totaal 325.435 arbeiders betrokken waren en waardoor in totaal 2.169.714 arbeidsdagen verloren gingen. Er is ook na 1957 op het gebied van de spontane arbeidersstrijd in Nederland wel 't nodige aan de hand geweest (men denke, om enkele voorbeelden zo los uit het geheugen te noemen, alleen maar aan de typografenstakingen, Wilton-Fijenoord, de acties rond de loonexplosie, Verolme, de Groningse strokartonindustrie en het Amsterdamse bouwvak). Ook in de Verenigde Staten is de "wilde" staking aan de orde van de dag en niet voor niets stelde een aantal jaren geleden 'n dagblad als "The Christian Science Monitor" de benauwde vraag, waar of toch wel de vele "wildcats" - zoals ze daar worden genoemd, vandaan kwamen.

Houdt men dat alles degenen voor, die over het gebrek aan strijd lust jammeren dan zeggen ze vaak, dat dit allemaal wel zo mag wezen, maar dat het bijvoorbeeld voor de tweede wereldoorlog allemaal veel heftiger toeging en dat er toen veel drukker werd gestaakt. Wij hebben dat altijd met klem tegengesproken. En dat niet alleen omdat wij ons uit de crisisjaren een dergelijk aantal "wilde" acties niet herinnerden, maar ook omdat het ons om een andere reden hoogst ongeloofwaardig voorkomt. In de jaren voor de tweede wereldoorlog werd het kapitalisme geteisterd door een crisis, zoals de wereld voordien nog niet had gezien. En wij zijn van mening, dat een crisis een uiterst slechte voedingsbodem is voor de arbeidersstrijd. De vrees voor werkloosheid, de wetenschap, dat er honderden langs de kant lopen, zodat een patroon gemakkelijk stakers door anderen kan vervangen, is er de oorzaak van, dat het stakingswapen in tijden van economische neergang altijd uiterst spaarzaam wordt gehanteerd. Natuurlijk, stakingen zijn er ook toen geweest. Men denke maar aan de Tilburgse textielstaking van 1935 of de staking bij de blikfabrieken te Krommenie. Maar in het algemeen: in crisistijd wordt er minder gestaakt.

Een bevestiging van deze zienswijze kan men onder andere vinden in het zopas verschenen eerste deel van dr. L. de Jongs werk over "het koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog". In dat eerste deel, "voorspel" geheten, behandelt hij de tijd van 1918-1939 en hij komt er ook over de crisisjaren te spreken. Hij deelt mee, dat er centrale inlichtingendiensten waren, die het minste symptoom van arbeidersonrust zorgvuldig registreren. Als merkwaardigheid nu vermeldt hij, dat er toen de crisis in Nederland haar dieptepunt bereikte, van enige sociale onrust niets meer te bespeuren viel. Dat dieptepunt viel in 1937. In dat jaar, schrijft De Jong, géén stakingen, géén demonstraties, géén werklozenop-

stootjes bij de stempellokalen.

Sprak men in de crisisjaren over het probleem, dat wij hier hebben aangesneden, dan ontmoette men geen tegenspraak. Iedereen was het er over eens, dat een tijd van grote werkloosheid de bereidheid tot staken uitermate verminderde. Pas als die tijd v r achter ons komt te liggen, ontstaat het sprookje, dat er toen zo duchtig gestreden werd. Waar komt het vandaan? Van het bijgeloof, dat het de arbeider "slecht" moet gaan eer hij in beweging komt. Het is inderdaad een bijgeloof en men kan het niet krachtig genoeg bestrijden. Jawel, maar de ervaring heeft ons in de loop der jaren wel geleerd, dat niets zo moeilijk is als het uitroeien van een dergelijk bijgeloof. We zullen dus nog wel meer dan eens te horen krijgen, dat er vroeger zoveel meer gestreden werd of dat "het pauperisme de motor van het verzet was."

=====

H O E I S H E T M O G E L I J K ! !

NOG NIET zo lang geleden is aan de Utrechtse universiteit een zekere A. Stam gepromoveerd tot doctor in de letteren op een proefschrift, dat de titel kreeg "Van Marx tot Mao". Dezer dagen is zijn werk ook in de boekhandel verkrijgbaar gesteld. Onderwerp van de studie zijn - populair gezegd - de diverse veranderingen die zich in het zogenaamde communistische kamp voltrokken hebben in de marxistische theorie, waaraan men daar slechts met de lippen is trouw gebleven.

Zo tenminste - of liever: zo ongeveer tenminste - wordt het boek, op de achterflap, bij de belangstellende lezer geïntroduceerd. Wij zeggen: "zo ongeveer tenminste", omdat de woordkeuze d ar in kleine onderdelen afwijkt van de onze. Die verschillen, ofschoon gering, zijn niet toevallig. Naar wij aanstonds nog zullen zien zijn zij zelfs van grote betekenis. Alvorens daar echter nader op in te gaan, zouden wij allereerst willen opmerken, dat de schrijver voor zijn dissertatie een onderwerp heeft gekozen, dat stellig de moeite van een aandachtige beschouwing loont.

Iemand, die zich met deze stof gaat bezighouden, zou, komt 't ons voor, het onderwerp van zijn onderzoekingen nog op een andere manier kunnen omschrijven dan dr. Stam gedaan heeft. Bijvoorbeeld:

- 1) Bestaan er verschillen tussen 't marxisme enerzijds, het leninisme anderzijds? Zo ja, welke zijn die verschillen dan en hoe kunnen zij worden verklaard?
- 2) Heeft het leninisme, sedert de dood van Lenin, veranderingen ondergaan en zo ja, welke dan en hoe vallen die op hun beurt te verklaren?
- 3) Hoe verhouden zich het stalinisme en het mao-isme tot het leninisme en hoe moet die verhouding worden begrepen?

De vragen zoals wij hier formuleren zijn natuurlijk allerminst nieuw. Ze zijn, omdat ze zich opdrongen, lang geleden al gesteld en vervolgens herhaaldelijk op nieuw gesteld. Diverse schrijvers hebben ze ook beantwoord.

Het beste antwoord op de eerste vraag is, tegen het einde van de 30-er jaren gegeven door prof. Anton Pannekoek. Het luidt: het marxisme en 't bolsjewisme of leninisme zijn twee totaal verschillende denkmethoden. Het historisch materialisme van Marx en Engels keert zich tegen het idealisme van Hegel, omdat het niet de werkelijkheid uit de idee, maar omgekeerd de ideeën uit de werkelijkheid wil verklaren. Het historisch materialisme keert zich echter tegelijk tegen het

zogenaamde burgerlijk materialisme, het mechanische materialisme van de 18e eeuw. Dat burgerlijk materialisme nu vormt de werkelijke inhoud van het leninisme, ook al bedient het leninisme zich dan van een woordkeus, die aan het marxisme is ontleend. Vraagt men hoe of dat komt, dan moet er op worden gewezen, dat het burgerlijk materialisme van Lenin en het burgerlijk materialisme van de 18e eeuw precies dezelfde voedingsbodem hebben en precies dezelfde functie vervullen. Zowel in Rusland als in West-Europa ontstond het in een samenleving, waar de adel, de kerk en het absolute vorstendom de heersende machten waren en zowel dáár als ook hier fungeerde het als een wapen, waarmee die heerschappij zou kunnen aangetast. Het leninisme, dat is het burgerlijk materialisme, ontwikkeld onder de bijzondere verhoudingen, waaronder zich in Rusland de burgerlijke revolutie moet voltrekken. Met het marxisme, dat zijn voedingsbodem heeft in de proletarische klassenstrijd, heeft het leninisme in wezen niets te maken.

Met dit antwoord, waarmee prof. Pannekoek de filosofische wortels van het leninisme heeft blootgelegd, is hij tot in de kern van het probleem genaderd. Het door hem aangegeven verschil is het **w e z e n l i j k e** verschil, waaruit niet alleen álle overige verschillen te verklaren vallen, maar waarbij vergeleken ook alle overige verschillen van de tweede of derde of vierde orde zijn.

Dr. Stam heeft van dit wezenlijke verschil tussen marxisme en leninisme eenvoudig niet het flauwste benul. De studie van prof. Pannekoek over de filosofische grondslagen van het leninisme (die zowel in het Duits als in het Engels is verschenen) ontbreekt in zijn literatuurlijstje, hoe indrukwekkend dat ook mag zijn. Men kan nu eenmaal niet **a l l e s** lezen, zal er wellicht worden opgemerkt. Toegegeven. Maar wat zou hij denken van een studie over de Tachtigjarige Oorlog zonder verwijzing naar het werk van de historicus Robert Fruin, die als specialist op dit gebied mag gelden? Of van een studie over de spoorwegstakingen van 1903 waarin de auteur blijk gaf zelfs van het bestaan van prof. Rütters baanbrekende boek over dat onderwerp niet te weten?

Dr. Stam somt in zijn boek vijf verschillen op tussen het marxisme en het leninisme. Het zijn kort samengevat de volgende:

- a) Marx legt het accent op het proletariaat; het leninisme op de partij;
- b) bij Marx is de proletarische revolutie een zaak van de hoog-ontwikkelde kapitalistische landen; de bolsjewieken zien haar vooral als een zaak van de onderontwikkelde landen;
- c) Marx beschouwt de burgerlijke revolutie als een omwenteling, die de weg vrij maakt voor het kapitalisme; het bolsjewisme verbond zijn lot aan dat van burgerlijke revoluties in achtergebleven landen omdat het die als een stimulans voor de proletarische revolutie opvat;
- d) het marxisme is deterministisch; het bolsjewisme heeft het accent verschoven naar het "voluntarisme", naar de opvatting, dat het op "de wil tot revolutie" aankomt;
- e) Marx verklaart de verschijnselen uit de economische onderbouw van de maatschappij; bij de bolsjewisten krijgt die minder betekenis, zij leggen vaker een accent op de bovenbouw.

Wij hebben er de voorkeur aan gegeven de door dr. Stam genoemde verschillpunten weer te geven in onze eigen woorden. De reden daarvan is dezelfde, die ons zo straks deed besluiten de op de flap van zijn boek voorkomende tekst in onze eigen woorden weer te geven. Zijn woordkeus verraadt namelijk aan één stuk door zo'n groot gebrek aan kennis omtrent het marxisme, hij kiest formuleringen, die zó dwaas zijn, dat wij genoodzaakt zouden zijn ze aan één stuk door te corrigeren of de wérkelijke opvattingen van Marx er naast te stellen. Dat is niet alleen onbegonnen werk, het zou ons ook afvoeren van datgene waarom 't tenslotte gaat: de

verschillen tussen marxisme en leninisme. Omdat wij echter niet beschuldigen willen zonder tegelijk op zijn minst enkele bewijzen te brengen, zij hier ter illustratie vermeld, dat hij van de "marxistische orthodoxie" spreekt, in alle ernst beweert, dat de uitkomst van de aftreksom: gebruikswaarde minus ruilwaarde van de arbeidskracht de meerwaarde is, het herhaaldelijk over "de marxistische ideologie" heeft, enzovoorts, enzovoorts.

Wanneer wij op deze slakken zout leggen, dan hierom, omdat men er uit kan zien, wát de reden is, dat het boek van dr. Stam totaal is mislukt. Hij heeft de werkelijke verschillen tussen marxisme en leninisme niet begrepen, omdat hij noch van het marxisme, noch van het leninisme veel begrepen heeft.

Maar zijn de vijf door hem genoemde verschillen dan niet reëel? Men moet inderdaad erkennen, dat hij - overigens op zeer gebrekkige wijze - vijf werkelijk tussen marxisme en leninisme bestaande verschillen heeft aangewezen. Verklaren kan hij ze niet; hun onderlinge samenhang ontgaat hem volkomen. Dat het het burgerlijk karakter der Russische omwenteling is, dat maakt, dat de bolsjewiki hun karakteristieke partijvorm ontwikkelen, ziet hij niet; hij beseft niet, dat de lotsverbondenheid tussen bolsjewiki en burgerlijke revolutionairen elders, voortkomt uit 't gelijke karakter hunner omwentelingen. Hij heeft gelijk met zijn opmerking over het "voluntarisme" en met het verschijnsel, dat hij - uiterst gebrekkig - omschrijft als een "accentverschuiving naar de bovenbouw". Maar hij weet er helemaal niets mee aan te vangen. Zou hij inderdaad de filosofische basis van 't leninisme als het burgerlijk materialisme hebben verstaan, dan zou hij mogelijk vergelijkingen zijn gaan trekken tussen de lotgevallen van dat burgerlijk materialisme ná de machtsverovering van de bourgeoisie in West-Europa en na de machtsverovering van de bolsjewiki. Het feit, dat de bourgeoisie, nadat zij haar grote geestelijke- en maatschappelijke strijd gestreden had weer neigingen tot idealisme begon te vertonen, zou mogelijk voor hem aanleiding hebben kunnen zijn tot het opstellen van belangwekkende analogieën. Want het is duidelijk, dat de filosofie der bolsjewiki, toen zij eenmaal aan de macht waren, soortgelijke veranderingen moest ondergaan of althans aan tendenzen daartoe moest bloot staan. Tenslotte: dat de verschillen tussen bijvoorbeeld het mao-isme en het leninisme op zeer bepaalde historische- en sociale verschillen tussen China en Rusland terug te voeren zijn, op die gedachte is hij, zijn neuzen in Marx ten spijt, niet gekomen.

Zoals gezegd: aan dr. Stam ontgaat de reden voor de verschillen en hun onderlinge samenhang, omdat hij hét verschil niet weet. Wat er onder die omstandigheden van een v e r k l a r i n g terecht komt in zijn boek kan men zich gemakkelijk voorstellen. Zij ontbreekt ten enenmale. De secundaire verschillen, voor zover hij ze ziet (er zijn er véél en véél meer dan hij noemt) worden bij hem niet uit het hoofdverschil ontwikkeld, maar eenvoudig achter elkaar opgesomd. Hij onderneemt geen poging ze logisch uit elkaar te ontwikkelen (en dat kan hij, gegeven zijn onkunde omtrent het wezenlijk verschil ook niet), maar hij beschrijft ze. Daarna komt hij dan met de bewering dat ze ook eigenlijk niet verklaard kunnen worden en dat hier de reden ligt, dat zijn studie, die hij als een maatschappelijk onderzoek begon, is uitgelopen op een historische studie. Het is een van de laatste zinnen van het boek en het gelezen hebbende kan men alleen maar uitroepen: hoe is het mogelijk! Wij hebben om zijn boek hartelijk gelachen. Dat is een aangename bezigheid. Maar dat effect kan goedkoper bereikt worden dan via de - schrik niet - maar liefst f. 30.- die de uitgever voor dit fraais op tafel wil zien.

=====

=====
Boeken over de arbeidersbeweging zijn zeer belangrijk voor ons. Ruimt ze dus nooit zonder meer op, maar denkt aan "Daad en Gedachte"! We zijn altijd bereid om ze over te nemen, vooral als ze normaal niet meer te krijgen zijn. Bij voorbaat onze dank.
=====

O V E R A R B E I D E R S R A D E N

ALS IEMAND vraagt wat of arbeidersraden zijn, dan is er maar één antwoord mogelijk: het zijn de natuurlijke organisatievormen, waarvan in een bepaalde fase der maatschappelijke ontwikkeling de arbeiders zich bedienen in hun strijd tegen de bestaande sociale verhoudingen. Dat woord "natuurlijke" moet men dan zo verstaan, dat hun formatie even vanzelfsprekend is als de verschijning van een bepaald soort vruchten aan een bepaalde boom, die - naar het spreekwoord zegt - aan die vruchten juist wordt gekend. Maar er moet wel op gelet worden, dat dit geldt voor een bepaalde ontwikkelingsfase, die, waarin wij thans al sedert een halve eeuw ongeveer verkeren.

Honderd jaar geleden bijvoorbeeld waren, in de landen waarin het moderne kapitalisme al tot ontwikkeling was gekomen, de vakverenigingen de natuurlijke organisaties der arbeiders, omdat deze arbeiders toen een ándere strijd voerden dan nu; omdat de conflicten waarin zij destijds betrokken waren veeleer omschreven kunnen worden als conflicten met zekere patroon of met enkele ondernemers dan als conflicten met hét ondernemersdom en de burgerlijke staat. Toen ging 't om de verbetering van hun positie binnen het raam van de burgerlijke maatschappij; thans botsen zij met de burgerlijke samenleving als zodanig, ook dán wanneer naar de vorm slechts sprake is van een conflict van beperkte omvang.

In iets meer dan een halve eeuw is zowel de positie van de bonden als die van de arbeiders fundamenteel gewijzigd. Naarmate dat gebeurde, naarmate de vakbeweging meer en meer in de bestaande maatschappij geïntegreerd raakte (met haar vergroeide), hielden de bonden op de vanzelfsprekende organisaties van in een conflictsituatie geraakte arbeiders te zijn.

"De vakbeweging", heeft Mertens onlangs verklaard, "kan de bestaande maatschappij nu eenmaal uitsluitend met de wapenen van die maatschappij zélf bestrijden." Dat is 'n waar woord. Maar het is even waar, dat arbeiders nu eenmaal uitsluitend kunnen strijden met de wapenen, die hén eigen zijn. Vandaar, dat organen, die alle wezenskenmerken van arbeidersraden vertonen in steeds grotere frequentie optreden, zowel bij de simpelste zogenaamde "wilde" staking als bij omvangrijker en ernstiger sociale botsingen.

WAT IS IN EEN NAAM?

Dat de organen die hier bedoeld worden in de meeste gevallen niet als "arbeidersraad" betiteld worden, doet aan het wezen van de zaak niets af. Shakespeare wist al, dat een roos precies zo zou geuren als thans wanneer ze toevallig een andere naam zou dragen. Niet hoe de strijdorganisaties der arbeiders door henzelf of door anderen genoemd worden is belangrijk, maar wat ze in de praktijk zijn en niet zijn.

Wat ze niet zijn is bijzonder duidelijk. Ze zijn géén poging om bepaalde politieke- of sociale idealen te verwezenlijken. Ze zijn evenmin pogingen om kunstmatig leven te blazen in zorgvuldig uitgedachte theoretische constructies. Er is geen theoreticus in de hele arbeidersbeweging, die ooit over arbeidersraden gesproken heeft eer zij in de praktijk gevormd waren. Met idealen hebben zij niets uitstaande. Zelfs indien zij - wat hóógst onaannemelijk mag worden genoemd - zich daarmee zouden willen bezighouden, dan nog zou de tijd daartoe ontbreken. Ze ontstaan overal en zonder uitzondering om uiterst praktische taken te vervullen, taken, waarvoor ze door de strijd zelf onophoudelijk worden geplaatst.

Iedere kunstmatigheid is ze vreemd. Alleen het blote feit al, dat ze telkens en telkens weer spontaan gevormd worden overal waar de arbeiders zich tot de strijd aangorden - in Duitsland in 1918, in 1919 en in 1920 (tijdens de Roeropstand), in Oost-Duitsland in juni 1953, in Hongarije in 1956 - het feit bovendien, dat praktisch alle strijdcomité's der "wilde" stakingen op kleinere schaal

precies dezelfde structuur vertonen als de beroemd gebleven voorbeelden die geschiedenis hebben gemaakt, bewijst hoezeer het woord "natuurlijk", dat in de aanvang van dit opstel werd gebezigd, op hen van toepassing is.

Wat de arbeidersraden wél zijn kan men slechts aan de weet komen door zeer zorgvuldig deze in de praktijk van de klassenstrijd telkens weer opduikende fenomenen te bestuderen en met elkaar te vergelijken. Het is duidelijk, dat datgene wat ze gemeenschappelijk hebben, wat eigen blijkt te zijn aan zo niet álle raden dan toch aan de overgrote meerderheid ervan, het wezenlijke vormt, dat ze kenmerkt.

MET EEN GLIMLACH.

De eerste "arbeidersraad" is ontstaan in Rusland. Dáár duikt tijdens de revolutie van 1905 voor het eerst de naam op. In St. Petersburg wordt een organisatie gevormd, die zich aldus betitelt. Doch zij past niet in het patroon; zij gelijkt in niets op de strijdorganisaties van later tijd. De laatste ontstaan steeds in de bedrijven; zij worden uit bedrijfsarbeiders samengesteld; iemands verkiezing in een arbeidersraad of een stakingscomité geschiedt geenszins op grond van zijn politieke opvattingen. Politieke meningen zijn in een arbeidersraad of een stakingscomité geen voordeel. Hand in hand daarmee gaan politieke meningsverschillen en de taak waarvoor een arbeidersraad of een stakingscomité zich gesteld ziet vergt de kracht van eensgezinde bedrijfsgenoten.

De Petersburgse "arbeidersraad" was samengesteld uit vertegenwoordigers van politieke organisaties en vakbonden. Dat nam iedereen toen hóógst ernstig. Vandaag zou niemand meer een glimlach kunnen onderdrukken indien Mertens, Kloos en Van Eibergen samen met Han Lammers ("Nieuw Links"), Van der Spek (PSP) en soortgelijk progressief gevogelte in één overkoepelend lichaam zouden zitten, dat zich "arbeidersraad" zou noemen.

De arbeidersraden die in 1917 in Rusland ontstaan zijn iets totaal ánders. Het zijn spontaan gevormde organen, waarmee de onderdrukte massa haar wil tot gelding zoekt te brengen. Weldra blijkt hoe slecht die raden passen bij de organisatorische opvattingen van de bolsjewistische partij. Al heel gauw worden ze op dood spoor gerangeerd. Onder leiding van de bolsjewiki koerst het land naar het staatskapitalisme en naar de diktatuur. Daarin is voor de arbeidersraden officieel en officieus al evenmin plaats als in de burgerlijke democratie.

Wat echter de Russische massa's in het revolutionaire gistingproces één kort ogenblik gerealiseerd hebben is sindsdien niet meer te scheiden van het spontane proletarische handelen. Sinds 1917 en 1918 ontstaan de arbeidersraden of wat daarmee gelijk te stellen valt, onophoudelijk als organisaties van beperkte levensduur om zéér concrete taken te vervullen, die de traditionele organisaties niet op zich willen nemen, niet op zich kúnnen nemen vanwege hun (geïntegreerde) positie in de samenleving.

IN JOEGOSLAVIË.

Buiten het algemeen patroon vallen, net als de "arbeidersraad" van St. Petersburg, ook de zogenaamde "arbeidersraden" in Joegoslavië. Weliswaar zijn zij géén politieke organen zoals deze en weliswaar hebben zij met alle overige arbeidersraden dit gemeen, dat zij in de bedrijven functioneren. Zij missen echter iets, dat bij échte arbeidersraden, zelfs als zij slechts de primitieve vorm van stakingscomité's bezitten, uitermate essentieel is. De Joegoslavische "arbeidersraden" zijn médezeggenschapsorganen; zij zijn niet, gelijk de overige, gevormd om beslissingen te nemen, om een wil op te leggen, om zeggenschap uit te oefenen. Dát karakteriseert ál de organen, die hier als arbeidersraden beschouwd zijn, ook al zijn zij zich van het uitoefenen van die zeggenschap vaak zelf niet eens bewust.

Overigens is die zeggenschap van de raden een beperkte. Waardoor ze namelijk voorts, behalve door hun ontstaan in de bedrijven, gekenmerkt worden is dit, dat ze zijn samengesteld uit vertrouwenslieden, die door de arbeiders die hen hebben

gekozen terstond van hun mandaat ontheven kunnen worden, wanneer deze geen vrede hebben met hun beleid.

Men kan dat een nieuw soort democratie noemen. Het is in ieder geval een ánder soort democratie dan men aantreft in de vakbeweging, waar - getuige onder andere de statistieken die T.V. Allen daarvan geeft in zijn boek "Power in Trade Unions" ("De macht in de vakverenigingen") 1) - de bestuurders generaties lang aan het bewind zijn.

1) London, Longmans, Green and Co. 1954, blz. 74 e.v.

=====

DE PARTIJEN ZIJN AAN HUN AFSCHEID TOE

BIJ DIVERSE gelegenheden hebben wij in "Daad en Gedachte" geschreven over het partij-wezen. De verkiezingen van 1966 bijvoorbeeld waren voor ons een aanleiding. De Boerenpartij van Koekoek behaalde toen een succes, dat diverse politici en diverse kranten verontrustte. Een blad als "Het Parool" constateerde een gevoel van onbehagen bij de kiezer en schreef, dat dit ook maar al te zeer begrijpelijk was, omdat de politieke partijen hoe langer hoe meer op elkaar waren gaan lijken, ja, zoals het blad het toen formuleerde "onderling verwisselbaar" waren geworden. Wij hebben er toen op gewezen, dat het feit voor ons allerminst nieuw was en wij hebben er de verklaring voor gegeven, dat die "onderlinge verwisselbaarheid" der partijen een onvermijdelijk gevolg was van veranderingen, die zich in de loop van de twintigste eeuw voltrokken hebben in de kapitalistische structuur.

Kort samengevat komt onze zienswijze op het volgende neer: Het partijwezen is een kind van de burgerlijke maatschappij. In de loop van de 19e eeuw, in sommige staten pas in de 20ste, komt het tot volle wasdom. Het regelmatig functioneren ervan veronderstelt, dat de partijen zich op de basis der bestaande orde stellen. Dat doen de partijen der oppositie dan ook evenzeer als die, welke zich aan het roer van de staat bevinden; de zogenaamde socialistische partijen niet minder dan die van andere politieke kleur. Desondanks zijn aanvankelijk de politieke contouren scherp omdat de partijen binnen het raam van het door alle partijen aanvaarde maatschappelijke bestel reële belangen vertegenwoordigen.

De "arbeiderspartijen" - dat wil zeggen: partijen vóór de arbeiders - vormen in wezen niets anders dan de radikaalste vleugel der burgerlijke samenleving. Zij willen b i n n e n die samenleving de positie der loontrekkenden verbeteren. De overige partijen beijveren zich voor b i j z o n d e r e kapitalistische groepsinteressen, die bijvoorbeeld hetzij vrijhandel, hetzij beschermende invoerrechten begerenswaardig maken. Wat hen scheidt zijn werkelijk bestaande tegenstellingen, die hun basis hebben in de op dat moment bestaande maatschappij. Dat verleent aan het parlementaire optreden hunner vertegenwoordigers een gloed, die heden ten dage al geruime tijd is gedoofd.

In een latere fase van het kapitalisme treden de afzonderlijke belangen der diverse kapitalistische klieken en categorieën op de achtergrond om vervolgens praktisch vrijwel te verdwijnen. Wat de zogenaamde "arbeiderspartij" betreft: zolang het om het algemeen kiesrecht gaat, een zuiver politieke eis, is een politieke organisatie als de hare de meest aangewezen om daarvoor te ijveren; zolang er kapitalisten bestaan die r o o f b o u w op de arbeidskracht plegen kan er, op de plaats waar de burgerlijke wetten tot stand worden gebracht, gestreden worden voor een betere sociale wetgeving. Deze is - zoals Robert Owen al heel goed geweten heeft - van groot belang voor het kapitalisme in zijn totaliteit, ook al

wordt zij dan door sociale hervormers en politieke idealisten als een typisch arbeidersbelang gepresenteerd. Maar als het algemeen kiesrecht eenmaal tot stand is gebracht, als de hervorming van het kapitalisme is voltooid, wanneer met andere woorden datgene verdwenen is, waaraan die "arbeiderspartij" haar bestaan te danken heeft, dan lijkt zij uit het werkmanspak te stappen dat zij zo'n geruime tijd gedragen heeft; dan blijkt zij in alle opzichten een burgerlijke partij te zijn, die zich in de burgerlijke maatschappij volledig op haar plaats voelt.

Met dit alles vervagen dan tevens de duidelijke scheidslijnen tussen de partijen. In de parlementen gaat het dan alleen nog maar om juridische-, belasting-technische- of puur economische problemen van bijzondere aard, die een behandeling door specialisten vergen. Er worden geen grote politieke debatten meer gehouden; de glorie-tijd van het parlementarisme ligt achter ons en zodoende zijn briljante parlementariërs aan de huidige generatie slechts bij overlevering bekend.

Een bevestiging voor de juistheid van deze zienswijze vonden wij dezer dagen in een boekje, dat een kleine twee jaar geleden is verschenen en dat geschreven werd door de parlemetaire redacteur van "De Volkskrant", Henry Faas. Het boekje heet "God, Nederland en de franje" en kreeg de ondertitel mee van "Necrologie van het Nederlandse partijwezen". Een necrologie is, zoals bekend, een beschouwing over een zojuist gestorvene. Nu meent Henry Faas niet, dat het Nederlandse partijwezen al gestorven is. Hij meent wél, dat het op sterven na dood is en hij heeft om die reden de lijkrede maar vast gehouden. Hij zegt in zijn boekje onder meer: "Het is... zo, dat de partijen aan hun afscheid toe zijn. Dit te constateren is nauwelijks origineel te noemen, want de dooie mussen schreeuwen het van de daken. Iets meer origineel is de stelling, dat niet alleen de christelijke partijen hun tijd gehad behoren te hebben, maar ook de socialistische en de liberale. Al die partijen zijn gemaakt voor totaal andere kwesties en totaal andere perioden."

Tot zover het citaat uit het boekje van Henry Faas. Wat wij uit de hierboven aangehaalde zinnen het belangrijkste vinden is zijn mening, dat de partijen gemaakt zijn voor a n d e r e k w e s t i e s en voor a n d e r e p e r i o d e n. Het is op dat punt - natuurlijk verschillen hij en wij over tal van andere dingen - dat zijn mening en de onze elkaar volkomen dekken. De partijen zijn gemaakt voor 'n periode der burgerlijke maatschappij, die al lang achter ons ligt en voor kwesties, die in het huidige kapitalisme niet meer aan de orde zijn.

=====

OVER EEN RE SC E N S E N T E N OVER EEN BOEK

ONLANGS plaatsten wij in "Daad en Gedachte" een bespreking van een boek, dat handelde over de politiek van de Chinese Volksrepubliek ten opzichte van de jonge staten in Afrika. Het werd geschreven door een Afrikaan. De bespreking werd ons door een onzer lezers toegezonden en door ons van commentaar voorzien. Naar aanleiding van dat commentaar ontvingen wij van de bewuste lezer een brief, die naar wij menen ook voor onze overige lezers interessant kan zijn. Wij laten hem om die reden, enigszins verkort, hieronder volgen:

Beste vrienden,

Met belangstelling heb ik het commentaar op mijn boekbespreking gelezen. Daarbij wil ik het volgende opmerken:

- a) in het boek van Hevi komt inderdaad niets naar voren over de klasseverhoudingen in de jonge staten van Afrika;

(ZIE VERVOLG OP PAGINA'S 15 en 16)

E N D U S S T O N D D E K A M P O N G I N B R A N D

SINDS de Amsterdamse psycholoog-fysioloog dr. J.E. Hueting in een interview met een redacteur van "De Volkskrant" eerst, op het televisiescherm daarna, de kwestie der door Nederlandse militairen in Indonesië gepleegde oorlogsmisdaden heeft opgerakeld, is er een deining door dit land gegaan, zoals het sinds de Irene-kwestie, de Claus-dagen en het rumoer over "Zo is het toevallig ook nog es een keer" niet meer had beleefd. Niet toevallig natuurlijk was het ook nú weer "De Telegraaf", die zich tot de spreekbuis maakte van allen, die zich "gekwetst" behoorden te gevoelen of die zich verbeeldden, dat zij het werkelijk waren. Dáár vooral, in het krantengebouw op de Nieuwe Zijds, kristalliseerden zich reacties van al diegenen, die "es nicht gewuszt haben" (dat wil zeggen van degenen, die het nooit hebben willen weten) en indien men zou willen beweren, dat Nederland in januari getroffen werd door een aardbeving, nadat er een kleinere aardstok in december (toen het "Volkskrant"-interview verscheen) aan was voorafgegaan, dan is het zonder meer duidelijk, dat zich in het Telegraaf-gebouw het epicentrum bevond.

Wij moeten eerlijk bekennen, dat wij niet tot de geschokten behoren. Wat dr. Hueting vertelde en wat na hem door een groot aantal getuigen werd bevestigd, was voor ons n i e t nieuw. Wij hebben ook in "Daad en Gedachte", alswel op andere plaatsen - zoals bijvoorbeeld in discussie-vergaderingen - bij meer dan één gelegenheid op gruwelijke gebeurtenissen tijdens de oorlogshandelingen in Indonesië (of tijdens oorlogshandelingen elders) als een onomstotelijk feit gewezen.

Bovendien: wij kénden onze Havelaar en wij herinnerden ons altijd, niet alleen nu, maar óók in de jaren tussen 1946 en 1949 en de jaren die daar weer op volgden, de beroemd gebleven zin over "de kampong, die pas door de Nederlanders was veroverd en die dus in brand stond"!

Er zijn, hebben we de indruk gekregen, niet zo héél veel Nederlanders meer die Multatuli lezen en soms bekruipt ons wel eens het gevoel, dat het er buiten een bepaalde groep nooit zo heel veel zijn geweest. Veel gemakkelijker derhalve dan aan te geven wáár Multatuli-lezers wél, is het om aan te geven waar ze niet te vinden zijn: onder de abonnees van "De Telegraaf". Misschien is het zelfs wel zó, dat er in die kring helemáál niet wordt gelezen. Het zou véél verklaren.

Te lezen namelijk is er genoeg geweest over gruwelen van Nederlandse troepen en Britse troepen en Indonesische troepen in dat eilandenrijk daarginds aan de evenaar. "In de late jaren veertig zijn allerlei weinig fraaie feiten openlijk in kranten en krantjes vermeld geweest", constateerde op woensdag 19 februari j.l. "Het Parool". Zo is het inderdaad. Vandaar dat wij hierboven schreven, dat dr. Hueting de dingen slechts heeft opgerakeld. Er is géén andere woordkeuze.

Er is in de bewuste televisieuitzendingen n i e t alléén over oorlogsmisdaden gesproken, maar óók over de politieke verantwoordelijkheid. Terecht. Wat men "oorlogsmisdaden" pleegt te noemen zijn misdaden, die alleen maar als gevolg van oorlogsomstandigheden gepleegd kónden worden. Het is niet zo, dat de toenmalige Nederlandse regering beestmensen naar Indonesië heeft gezonden; 't is zo, dat de oorlog, iedere oorlog, ook de oorlog in Indonesië, de mensen tot beesten maakt: allen, althans vrijwel allen die er p r a k t i s c h bij betrokken zijn. Dat geldt ook dán, wanneer wrede excessen tegen mensen of volksdelen n i e t door de overheid worden aanbevolen, aangemoedigd of verdedigd. "Het Parool" zei dezer dagen nadrukkelijk, dat de Nederlandse regering uit de bewuste periode zich in dat opzicht gunstig heeft onderscheiden van bijvoorbeeld het Hitler-bevind. Wat men met dergelijke uitspraken ook kan aantonen, n i e t dat de oorlog in Indonesië minder beestachtig zou zijn gevoerd dan welke oorlog ook.

"Het Parool" schreef ook, dat de Nederlandse regering omgekeerd zelfs dergelijke excessen als wij op 't oog hebben met kracht bestreden heeft. Daartegen zou-

den wij met kracht willen protesteren. Wie de tv-uitzendingen gevolgd heeft weet, dat tot dusver de opeenvolgende Nederlandse regeringen nooit iets anders hebben gedaan dan de excessen met de mantel der liefde bedekken. Schande is er gesproken! Jawel, door de oude KVP-vos Romme. Maar niet over het oorlogshandwerk, maar over het feit, dat men op de Hoge Veluwe met vertegenwoordigers der Republiek Indonesië is gaan onderhandelen. Rapporten over excessen - er zijn er diverse geweest - liggen nog altijd in de ministeries in de dossiers. In de zoekgeraakte dossiers, zouden wij bijna zeggen.

Wie zijn in feite verantwoordelijk voor de "excessen" (die - het zij met nadruk herhaald om misverstanden te voorkomen - in een oorlog, in iedere oorlog, juist géén excessen zijn, doch een normale zaak!), die tijdens de oorlog in Indonesië begaan zijn? De partijen, zo is er in de achter ons liggende maanden nu en dan gezegd, die aan de regering waren toen de oorlog werd ontketend. De partijen, die - maar wat had men van de partijen dán verwacht? - zich voor het karretje van het Nederlandse koloniale imperialisme hebben laten spannen. Het is wáár, maar 't is niet de volle waarheid. Het is de bekende halve waarheid, die zeker in dit verband erger is dan de hele leugen.

Waarom gaat de kritiek mank? In de eerste plaats aan 'n gebrek aan inzicht in het partij-wezen. Wie de KVP en de PvdA ervan beschuldigd, dat zij de belangen van het koloniale kapitaal behartigd hebben, ziet de "kleinigheid" over het hoofd, dat de partijen en dus deze beide óók, op de bodem van de burgerlijke maatschappij staan 1); dat zij krachtens hun wezen de belangen der burgerlijke samenleving in haar geheel, de belangen van het kapitaal in het algemeen behartigen. Men kán een partij, die de belangen van het kapitaal in het algemeen behartigt, niet opeens verwijten, dat zij een bepaald kapitaalsbelang behartigd heeft. Dat is zouden wij willen zeggen, om een uitdrukking uit het jargon van Last en Droogstoppel (zie alweer Multatuli) te gebruiken, bij de koop mee inbegrepen.

Waarom de weergegeven kritiek in de tweede plaats mank gaat is dit, dat 't volkomen onjuist is om alléén maar de KVP en de PvdA, die aan het roer van het schip van staat stonden, de verantwoordelijkheid voor de oorlog in Indonesië in de schoenen te schuiven. In de eerste plaats: die partijen en haar "verantwoordelijke" ministers en politici waren inderdaad "roergangers". Dat wil zeggen: de kapitein en de scheepsofficieren moet men elders zoeken (in de gebouwen van de Nederlandse Handelsmaatschappij bijvoorbeeld, waarover Multatuli, alwéér Multatuli, óók al sprak). Maar bovendien: geen enkele oorlog, juist omdat oorlog zo ónmenselijk is, kan gevoerd worden zonder psychologische oorlogsvoorbereiding. En aan die psychologische oorlogsvoorbereiding hebben alle partijen meegedaan. Alle partijen zijn niet moe geworden dag in dag uit het Nederlandse volk in de oren te tetteren, dat Nederland in Indonesië "thuis hoorde", dat er van een vertrek van Nederland uit Indonesië eenvoudig geen sprake zou kunnen zijn.

Alle partijen zeggen we. Inderdaad en dat betekent dus óók de C.P.N. Wat zegt u? Herinnert u zich zoiets als dat die partij de leuze "Indonesië los van Holland nu!" had aangegeven? Uw geheugen bedriegt u. Sedert de nationale oorlog tegen Hitler, waar de C.P.N. éérst tegen, maar na de Duitse inval in Rusland geheel vóór was, is er in dit opzicht géén verschil meer tussen bijvoorbeeld het comité "Indië in nood" en onze Nederlandse bolsjewiki. Luistert, naar wat een zo vooraanstaande C.P.N.-er als ir. S.J. Rutgers op 15 augustus 1946 in "De Vrije Katheder", het orgaan voor de "intellectuele" bolsjewieken schreef:

"Het is niet juist, dat de C.P.N. op dit ogenblik onvoorwaardelijk voor de absolute onafhankelijkheid van de Republiek Indonesië zou zijn. Een dergelijke opvatting is in strijd met de elementairste beginselen van het marxisme. (Je moet maar durven! En dat als je jezelf aan wélk "beginsel" van het marxisme nimmer ook maar zóveel gelegen hebt laten liggen!- red. D. & G.) Een absolute onafhankelijkheid is zelfs onbe-

staanbaar (hoort u "his masters voice"? En let u er op hoezeer 't z.g. marxisme van de C.P.N. toch wel een écht betrouwbare gids gebleken is achteraf, nu de onafhankelijke - maar zogenaamd onbestaanbare - Indoneesische republiek al 20 jaar bestaat - red. D. & G.) en wordt ook niet nagestreefd door de Republiek Indonesia. Wat de Republiek Indonesia nastreeft - en daarbij wordt zij door de CPN en gelukkig ook door andere progressieve groepen in Nederland gesteund - is een staatkundige en economische zelfstandigheid en een verdragsverhouding met Nederland op de grondslag van vrijwillige samenwerking."

Tot zover Rutgers. Hij noemde de CPN progressief. In ons hoofd is het nooit opgekomen. Hij zag ook "andere progressieve groepen in Nederland". Wij hebben er eerlijk geen flauw idee van, welke hij ook maar bedoeld kan hebben. Maar goed, laten we dat rusten om ons alleen nog maar even bezig te houden met die "vrijwillige samenwerking". Daar had de PvdA de mond ook vol van. Waar leidde dat toe? Inderdaad tot de oorlog van 1947, die als een "politioenele actie" (de term zou door Rauter kunnen zijn gebruikt in februari 1941) werd gecamoufleerd. Wat deed de "progressieve" CPN toen? Protesteerde zij toen en zei ze: dat is niet wat wij onder "samenwerking" verstaan? Nee, toen de arbeiders in Amsterdam spontaan in actie gingen uit protest tegen het zenden van troepen, toen was het de CPN die bij monde van Henk Gortzak deze actie om zeep hielp door het een proteststaking van beperkte duur te noemen. Precies zo als Thorez van de C.P.F. in Frankrijk in juni 1936 de stakingsactie van het Franse proletariaat wist te beëindigen.

Zó liggen de dingen. Zij zullen wel niet allemaal betrokken worden in het onderzoek, dat nu zal worden ingesteld. Het heeft twintig jaar geduurd eer men eindelijk de "oorlogsmisdaden" eens wilde gaan bekijken. Een onderzoek naar de verantwoordelijkheden verwachten wij helemaal niet. We verwachten eerlijk gezegd zelfs niet zo bijzonder veel van het onderzoek dat nu van start gaat. Onze instelling, het zij ruiterlijk toegegeven, is kritisch; niet naief.

1) Men zie het artikel: De partijen zijn aan hun afscheid toe in ditzelfde nummer van "Daad en Gedachte".

=====

OVER EEN RESCENSENT EN OVER EEN BOEK (Vervolg van pag. 12).

- b) Het is inderdaad het boek van een typische Afrikaanse intellectueel; dat blijkt ook uit de aard van de bespreking;
- c) Hevi is Chanees en juichte de val van Kwame N'kroemah van harte toe. Zijn kritiek is echter grotendeels gericht tegen de subversieve handelingen van Chinese vertegenwoordigers in de Afrikaanse landen. Nergens in het boek blijkt, dat hij een eigen weg voorstaat voor een typisch Afrikaans staatskapitalisme; eerder nog richt hij zich tot een meer verouderd liberalisme à la Thorbecke, zoals hij ook vrij sympathiek staat tegenover de huidige machthebbers in Ghana en hun Amerikaanse sponsors. Dit wordt echter maar terloops aangehaald en ik heb daarom gemeend, dat het juist was dit niet aan te halen; immers het is niet het hoofdprobleem van het boek;
- d) Inderdaad spreekt u in "Daad en Gedachte" een andere taal dan ik. Ik ben bureau-arbeider en ik voel me nauw betrokken bij het doen en laten der arbeiders in Nederland en daarbuiten. Om meer van dat doen en laten te kunnen leren en om het ten nutte te kunnen maken voor mijn collega-arbeiders lees ik o.a. "Daad en Gedachte" en ik lees het met positieve in-

stemming. Ik ben geen Leen van Os en ik hoop dat ook nooit te worden. Wel probeer ik mijn pen te laten meespreken. Daarom stuur ik ook nu weer een boekbespreking mee. Jullie commentaar daarop is voor mij en misschien ook voor anderen leerrijk. Ik hoop dat jullie deze vorm van samenwerking op deze manier willen voortzetten.

W. MULDER

Bovenstaande brief van vriend Mulder heeft ons veel genoeg gedaan. Wij vinden het ook een héél goede gedachte om samen met hem op deze manier voor het front van de lezers over belangwekkende boeken te praten. Vandaar dan ook, dat wij voor de boekbespreking, die hij ons tegelijk met deze brief gestuurd heeft erg graag een plaatsje inruimen. Men treft haar hieronder aan. Alleen: een commentaar hebben wij ditmaal niet. Wij vinden, dat vriend Mulder zelf al heel precies heeft aangegeven wat de goede kanten en wat de gebreken zijn van het boek, waarover hij iets vertelt. Het heet:

"AN OUTLINE HISTORY OF THE INDIAN PEOPLE" (Een beknopte geschiedenis van het volk van India). De schrijver is H.R. Ghosal. Het boekje (140 blz., prijs 3 Rupees, geïllustreerd) is 'n uitgave van de Publications Division (publiciteitsafdeling) van het Ministry of Information and Broadcasting (departement van informatie en radiowezen) van de Indiase regering. Mulder schrijft er het volgende over:

In 1961/62 schreef de regering van India een prijsvraag uit voor een essay (korte studie) dat in korte en grote lijnen de geschiedenis van India moest weergeven van het begin tot aan het tijdstip van heden toe. Er kwam bij het ministerie van onderwijs een behoorlijk aantal geschriften binnen, waaruit het boekje dat wij hier behandelen als het beste werd gekozen.

Zoals de titel reeds aangeeft is het méér dan alleen maar een opsomming van de dynastieën en koninkrijken die opkwamen en weer in vergetelheid raakten in India. Het boekje volgt ook bewust de sociale, economische, wetenschappelijke en kunstzinnige evolutie van het Indiase volk.

Het boekje is geschreven voor de doorsnee-lezer met als bijkomstige - maar belangrijke - poging, hem een inzicht te geven in de belangrijke gebeurtenissen van het Indiase historische toneel. Tevens krijgt men een indruk van de idealen en beginselen van de mensen, die India gemaakt hebben tot wat het nu is. Voor de onderzoeker en historicus is het derhalve niet belangrijk omdat - en dat kan op 140 bladzijden nu eenmaal niet - geen enkel facet tot op de grond wordt uitgediept.

De schrijver zelf zegt in zijn voorwoord, dat hij het desondanks een moeilijk werk vond, waarbij hij, bij elke stap die hij deed goed op moest passen waar hij zijn voeten neerzette. Juist omdat hij echter geen enkel probleem grondig onderzoekt is hij er in geslaagd een "gesmeerd" boekje te maken, dat zelfs ons, westerlingen, wel aanspreekt.

Het is, gezien de opzet, wat moeilijk om kritiek te leveren op dit werkje. Het feit, dat geen enkel facet van bijvoorbeeld de sociale strijd wordt uitgewerkt zou op zichzelf reeds tot kritiek oproepen. Maar dat daargelaten, blijkt er wel uit, dat er nergens ter wereld iets nieuws onder de zon is. Ook in India moesten boeren, handwerklieden en arbeiders (van de opkomende industrie, die vele eeuwen geleden reeds begon) het in gezamenlijke acties zoeken tegen vorsten en grootgrondbezitters. En het kleine beetje sociale gerechtigheid (maar hebben wij in West-Europa zoveel meer?) is ook in India met moeite en zorg bevochten.

Eén kritiek is er nog wel op het boekje: de uitvoering van de illustraties. Maar aangezien die het essay toch niet aantasten is hun slechte kwaliteit niet storend; het zou ook niet storend zijn als ze weggelaten waren. Al met al voor f 2.25 in hollands geld een aardig en sober werkje over India's historie.